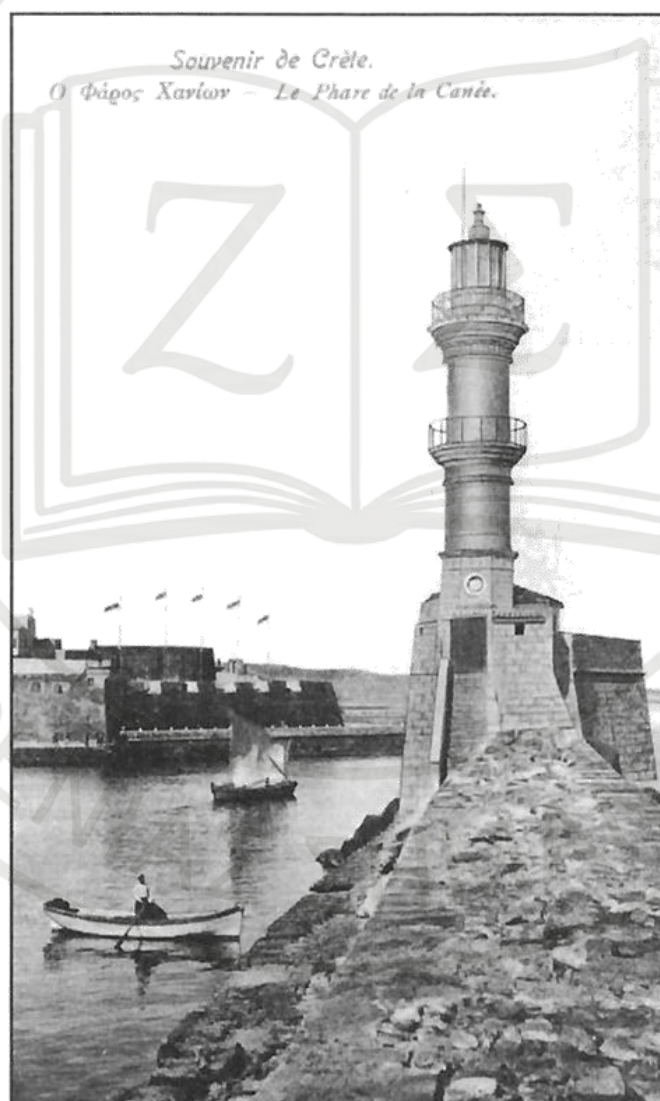

ΖΑΧΑΡΕΝΙΑ ΣΗΜΑΝΔΗΡΑΚΗ

Ο ΦΑΡΟΣ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

ανάτυπο
από
το περιοδικό
ΕΛΛΩΤΙΑ
ΕΚΔΟΣΗ ΔΗΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΔΗΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΧΑΝΙΩΝ
ΤΟΜΟΣ 11^{ος} XANIA 2006

ZACHARENIA ΣΗΜΑΝΔΗΡΑΚΗ

Ο ΦΑΡΟΣ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

Αν γυρίσουμε πίσω το χρόνο, αν ταξιδέψουμε απόψε στο παρελθόν της πόλης μας, κάποιους αιώνες πίσω, την εποχή της Ενετοκρατίας, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι τα Χανιά και κατά την Ενετοκρατία και την Τουρκοκρατία είχαν αρκετά ανεπτυγμένο το εμπόριο και τη ναυτιλία. Όχι μόνον η εισαγωγή, αλλά και η εξαγωγή προϊόντων και διαφόρων ειδών ήταν αξιοσημείωτη. Ανάλογη με την κίνηση του εμπορίου ήταν και της ναυτιλίας, αν και διακινούνταν σχετικά λίγα πλοία λόγω της έλλειψης ευρέως και ασφαλούς λιμένος.

Ενετικός Φάρος και Νεώρια

ουσιαστικά άχρηστη σε όλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας.

Κατά τα χρόνια της παραχώρησης της Κρήτης στον Αντιβασιλέα της Αιγύπτου Μεχμέτ Αλή (1830 – 1840), ως αντάλλαγμα των υπηρεσιών που προσέφερε στο Σουλτάνο κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821 στην Κρήτη και την Πελοπόννησο, αναγνωρίζεται η αξία του λιμανιού και το πόσο μπορεί να βοηθήσει στη βελτίωση της οικονομίας του τόπου. Λέγεται ότι ο Μεχμέτ Αλή έδωσε εντολή στον Μουσταφά Πασά να καθαρίσει τη λεκάνη του λιμανιού των Χανίων, να επισκευάσει το λιμενοβραχίονα και να κατασκευάσει το Φάρο. Και όντως πραγματοποιήθηκαν επισκευές στο λιμενοβραχίονα και εκβαθύνσεις στη λεκάνη του, εργασίες που κόστισαν (το 1838) 1.146.000 γρόσια. Τότε κατασκευάσθηκε και ο πρόβολος, ο πύργος δηλαδή του Φάρου που υπάρχει μέχρι σήμερα και εδράζεται στην ενετική τραπεζοειδή βάση πάνω σε φυσικό βράχο, με τα αρχιτεκτονικά του στοιχεία συνδεδεμένα με την τοπική παράδοση, όπως αυτή διαμορφώθηκε από τα τέλη της Βενετοκρατίας και εξής. Την εποχή αυτή ο Φάρος μας πήρε τη μορφή που ξέρουμε. Ο πύργος του κτίσματος αποτελείται από τρία τμήματα διαφορετικής διατομής: το τμήμα

Είσοδος Λιμένος Χανίων — Entrée du Port de La Canée

Κρητική πολιτεία. Άποψη της νότιας λεκάνης του λιμανιού.

της βάσης είναι οκτάγωνο, το μεσαίο τμήμα είναι δεκαεξάγωνο και το τρίτο κυκλικό. Το υλικό κατασκευής της βάσης είναι της ίδιας προέλευσης και ποιότητας με αυτό που οι Ενετοί κατασκεύασαν τις οχυρώσεις της πόλης των Χανίων.

Σύμφωνα με τους εγκυρότατους Αγγλικούς «φαροδείκτες» του 1847 και 1859 ο Φάρος αναστηλώθηκε – πάνω στην Ενετική βάση του – και το 1839 λειτούργησε με την νέα για την εποχή τεχνολογία. Τεκμηριωμένη πληροφορία για το πρώτο του φωτιστικό μηχανήμα δεν υπάρχει όπως δεν υπάρχει και κάποιο στοιχείο που να δείχνει το πότε σταμάτησε να λειτουργεί ως πυρσός ανοιχτής φλόγας.

Ο φάρος από την πλατεία του Ηγεμονικού Ανακτόρου (παλιά Μεραρχία)

Ο νέος Φάρος είναι, όπως ήδη αναφέρθηκε, διαφορετικός από τον αρχικό και θυμίζει περισσότερο μιναρέ και ως προς τη μορφή του και ως προς την εσωτερική πέτρινη σκάλα, που οδηγεί στο μπαλκόνι με το γυάλινο πυργίσκο. Τα αρχιτεκτονικά στοιχεία μοιάζουν με αυτά των μιναρέδων, γι' αυτό και το μνημείο δεν κατατάσσεται σε κάποιον από τους τυποποιημένους πύργους των φάρων σε σχέση με την διατομή του. Είναι «φανός λιμένος» και αποτελείται μόνο από τον πύργο του Φάρου, χωρίς την κατοικία των φυλάκων όπως οι υπόλοιποι επιτηρούμενοι φάροι. Κι αυτό γιατί βρίσκεται σε κατοικημένη

περιοχή οπότε δεν ήταν απαραίτητη η επίβλεψη της λειτουργίας του από μία εφαπτόμενη ή κοντινή στον πύργο κατοικία φυλάκων. Παρά ταύτα, γύρω στα τέλη του 19ου αιώνα, κατασκευάστηκε στη βάση του Φάρου κεραμοσκεπής κατοικία φυλάκων, που όμως κατεδαφίστηκε πριν από το 1967. Ο πύργος του Φάρου είναι κατασκευασμένος με λίθινους πελεκημένους δόμους από λευκό ψαμμίτη. Το πάχος της λιθοδομής είναι 60 εκ. του μέτρου περίπου σε όλο το ύψος του πύργου. Στην κορυφή κάθε τμήματος του πύργου που αλλάζει η διατομή υπάρχει διάζωμα αντίστοιχης κάτοψης ενώ τα τμήματα κάτω από τα διαζώματα είναι διακοσμημένα με ανάγλυφα στοιχεία. Σε όλο το ύψος του εσωτερικά υπάρχει κλίμακα από λιθοδομή που λειτουργεί και ως ελικοειδές στοιχείο ακαμψίας.

Το 1864 ο Φάρος περιήλθε στην δικαιοδοσία της Γαλλικής Εταιρίας Οθωμανικών Φάρων και λειτούργησε με φωτιστικό μηχάνημα «κατοπτρικό Δ' Τάξεως». Κατά το τέλος της τουρκικής κατοχής κατασκευάστηκε η σκάλα της ανατολικής πλευράς, στην είσοδο δηλαδή του πύργου του Φάρου. Το περιμετρικό συμπαγές πέτρινο στηθαίο, το οκταγωνικό φυλάκιο με το μικρό τρούλο είναι νεότερες κατασκευές. Έχουν επίσης δημιουργηθεί αγωγοί μέσω των

Άφιξη Β' Υπατου Αρμοστή Αλέξανδρου Ζαΐμη (12/9/1906)

οποίων διέρχεται θαλάσσιο νερό κάτω από την επιφάνεια της βάσης του Φάρου.

Η προσέγγιση βέβαια των μεγάλων πλοίων κατά το παρελθόν, γινόταν έξω από το λιμάνι. Σταματούσαν «αρόδω» όταν οι καιρικές συνθήκες το επέτρεπαν, και οι επιβάτες και τα φορτία μεταφέρονταν με βάρκες στο χώρο μπροστά από το τέμενος Κιουτσούκ Χασάν, το γνωστό μας. Γιαλί Τζαμισί. Κι ο περιηγητής Ρολλαίν σημειώνει: «*Η πόλις των Χανίων έχει λιμένα τεχνητόν, τον μεγαλείτερον των τεχνητών λιμένων των τριών μεγάλων Κρητικών πόλεων. Ο λιμήν είναι κλειστός από το μέρος του πελάγους δι' ενός συγκροτήματος εκ βράχων οίτινες υπερέχουν ολίγον της θαλάσσης και επ' αυτών διά μολώσεως εκτείνεται εις κυματοθραύστης μήκους 377 μέτρων με ένα εν τω μέσω προμαχώνα και με ένα εις το άκρον Πύργον όστις χρησιμεύει ως φάρος. Ο λιμήν ούτος δεν δύναται να δεχθή περισσότερα των 40 πλοίων των 300 τόνων.*»

Από τα χρόνια της Κρητικής Πολιτείας επεκτείνεται σταδιακά η κρηπίδωση του λιμανιού, η οποία ολοκληρώνεται τα τελευταία χρόνια. Σε παλιά έκδοση περί της πόλεως Χανίων την εποχή αυτή αναφέρεται ότι «...*Η πόλις έχει το πλείστον λιθοστρώτους και στενάς οδούς, μικράν πλατείαν των Μαυρο-*

Ο Φάρος από το Φρούριο Φιρκά

βουνίων καλουμένην (πρότερον Σανδριβάνι) και πλακόστρωτον προκυμαίαν. Ο λιμήν των Χανίων είναι μικρός και σχετικώς αβαθύς δεχόμενος εν τοις ύδασιν αυτού μικράς χωρητικότητος ατμόπλοια, λίαν δε επισφαλής άτε προσβαλλόμενος υπό βορείων και δυτικών ανέμων. Εις την είσοδον αυτού αριστερά ως προς τον εισπλέοντα υπάρχει φάρος με ακίνητον λευκόν φως ορατόν εξ αποστάσεως 12 μιλίων...»

Άποψη από τον λιμενοβραχίονα

Ο Φάρος των Χανίων προστέθηκε στο Ελληνικό Φαρικό Δίκτυο μετά την Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, το 1913. Σημειώνεται ότι οι φάροι της Κρήτης δεν αναφέρονται στον έγκυρο φαροδείκτη του Λυκούδη του 1914 διότι προφανώς δεν θα είχε ολοκληρωθεί η διαδικασία παράδοσης – παραλαβής τους από την Γαλλική Εταιρία και το Ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό.

Ο Χανιώτικος Φάρος λειτούργησε το 1933 ως φανός λιμένος «ερυθρός σταθερός», αλλά το 1941 το φωτιστικό του μηχανήμα καταστράφηκε από τους Γερμανούς, το οποίο και αποκαταστάθηκε αργότερα και ο

Φάρος επαναλειτούργησε το 1945. Το 1962 το φορτηγό πλοίο «Άφοβος» προσέκρουσε στην βορειοδυτική γωνία της βάσης του Φάρου, που τμήμα της είχε ήδη καταρρεύσει, με αποτέλεσμα να αποκολληθεί το βόρειο τμήμα της τοιχοποιίας.

Ο Φάρος μας, το στολίδι και σήμα κατατεθέν της πόλης μας, έχει ύψος 21 μ., με ύψος εστίας από την επιφάνεια της θάλασσας, 26 μέτρα και το φως του φτάνει σε απόσταση 7 μιλίων. Είναι ο παλαιότερος που σώζεται μέχρι σήμερα, όχι μόνο των ελληνικών παραλίων αλλά και της Μεσογείου κι ένας από τους παλαιότερους στον κόσμο.

Μα το φως του δεν φωτίζει μόνο τα σκοτεινιασμένα, ανταριασμένα πέλαγα. Σαν παλμός της καρδιάς της αγαπημένης πόλης μας, αναβοσβήνει και φωτίζει και τις δικές μας καρδιές στις μπόρες και στις φουρτούνες που περνούμε. Και αυτό το άσβεστο φως που αδιάκοπα χτυπά μέσ' το σκοτάδι, ελπίδα είναι και παρηγοριά, όχι μόνο των ναυαγών της θάλασσας μα και των θαλασσοδαρμένων της ζωής... Κι είναι σαν να λέει γλυκά... *«βάστα καρδιά και χτύπα στο ρυθμό μου... θα ξημερώσει ξαστεριά. και στο δικό σου πέλαγο...»*.

Σημ. Κεντρική ομιλία που εκφωνήθηκε κατά την επίσημη εκδήλωση φωτοδότησης του ανακαινισμένου Φάρου, την 31/8/2006, με τίτλο «Φάρος Πολιτισμού», σε διοργάνωση του Δήμου Χανίων, με την παρουσία της Υπουργού Εξωτερικών κ. Ντόρας Μπακογιάννη.